

ภูมิปัญญาเรื่องความรักในเพลงพื้นบ้าน*

บัวผัน สุพรรณยศ**

บทคัดย่อ

เพลงพื้นบ้านเป็นงานสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มชน เป็นเสมือนสิ่งที่บันทึกประสบการณ์ของบรรพบุรุษที่ส่งทอดต่อมาให้ลูกหลาน เพลงพื้นบ้านจึงทำหน้าที่บันทึกความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชนในท้องถิ่นไว้จำนวนมาก ภูมิปัญญาเรื่องหนึ่งซึ่งปรากฏอย่างเด่นชัดคือภูมิปัญญาเรื่องความรัก เนื้อหาส่วนใหญ่ของเพลงพื้นบ้านมีแก่นหรือสาระสำคัญเกี่ยวกับความรัก เพลงพื้นบ้านจึงเป็นวรรณกรรมแห่งความรักที่สะท้อนให้เห็นศิลปะการบอกรัก เพศศึกษา และวิธีการรักษาความรัก ซึ่งเป็นความรู้ที่มีคุณค่า เป็นความคิดที่เฉียบคม เป็นการสอนทางอ้อมที่เหมาะสมแนบเนียน และเป็นการสร้างสรรค์อย่างแยบคายไพเราะอันเป็นลักษณะเฉพาะของคนไทย ที่แสดงถึงความเฉลียวฉลาด มีศิลปะ และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวของชีวิต

* คำว่า "เพลงพื้นบ้าน" ในบทความนี้หมายถึงเฉพาะเพลงพื้นบ้านภาคกลาง

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ และหัวหน้ากองส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

The Wisdom of Love in Thai Folk Songs

Buaphan Suphanyot

Abstract

Thai folk songs are creative works reflecting human thought. They are also memoirs of ancestral experience passed on to subsequent generations. Through these folk songs, local wisdom, and prominently the wisdom of love, is kept alive. Thai folk song lyrics are predominantly about love so songs of this genre are recognized as the literature of love, portraying the art of love itself, sex education and the prolonging of love relationships. The wisdom of love, as reflected through Thai folk songs, is considered worthy and is indirectly taught to Thai people. Additionally, this wisdom is encapsulated to reveal a distinctive Thai identity, and depicts Thais as wise and artistic as well as possessing a thorough understanding of life.

คนไทยผูกพันกับเพลงพื้นบ้านอย่างแนบแน่นยาวนาน เราใช้เพลงพื้นบ้านในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้เรามีเพลงจำนวนมากและหลากหลาย เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงปลอบเด็ก เพลงประกอบการเล่น เพลงโต้ตอบของหนุ่มสาว และเพลงประกอบพิธีกรรม เนื้อหาส่วนใหญ่ของเพลงพื้นบ้านมีแก่นหรือสาระสำคัญเกี่ยวกับความรัก การสร้างสรรค์เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีแรงบันดาลใจจากอารมณ์รักและอารมณ์สุข “เพลงพื้นบ้าน” กับ “ความรัก” จึงอยู่คู่กันและมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง

หากพิจารณาความรักในเพลงพื้นบ้านแล้วจะพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ เพลงพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมแห่งความรัก เพลงพื้นบ้านมีภูมิปัญญาเกี่ยวกับความรัก ได้แก่ ศิลปะการบอกรัก เพศศึกษา และวิธีการรักษาความรัก ดังนี้

เพลงพื้นบ้าน: วรรณกรรมแห่งความรัก

เพลงพื้นบ้านมีเนื้อหาที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับความรักไว้อย่างหลากหลาย มีทั้งความรักระหว่างหญิงกับชาย เด็กกับผู้ใหญ่ ความรักของคนในครอบครัวหรือความรักในสายเลือด ความรักระหว่างคนในชุมชน สังคมและโลก รวมทั้งความรักในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพลงพื้นบ้านจึงเป็น **วรรณกรรมแห่งความรัก** ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของคนไทย

ตัวอย่างความรักอันหลากหลายในเพลงพื้นบ้าน ได้แก่ **ความรักระหว่างภรรยากับสามี** และ **ความรักของปู่ย่าตายายกับหลาน** และ**ความรักในหน้าที่ของกษัตริย์** เช่น เพลงอีแซวเรื่องพระเวสสันดร กล่าวถึงพระเจ้ากรุงสุโขทัย พระนางผุสดี พระเวสสันดร พระนางมัทรี และกัณหาชालีที่มีความรักความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง แม้จะมีความรักในสายเลือดเพียงใดก็ไม่เท่ารักชาติรักหน้าที่และประชาชน

สุโขทัย : พระเจ้ากรุงสุโขทัยราชา
 เออนี้แนะเจ้ากัณหาและชालี
 จงอยู่กับบิดรและมารดา
 พ่อจะเนรเทศแต่เจ้าเวสสันดร
 เพราะว่าลูกรักของเจ้ายิ่งเล็ก
 เจ้าชालีกัณหาจงอยู่กับย่ากับปู่
 มัทรี : แสนสงสารแต่พระนางมัทรี
 ได้ยินเสียงพระบิดาท่านมาห้าม
 ถ้า मैंนห่างบาทเหมือนหนึ่งใครตัดเอาเศียร
 พระองค์ไปทางไหนลูกต้องไปทางนั้น
 แม้แต่ลูกแล้วยังไล่เป็นสะใภ้หรือจะเลี้ยง
 เกิดกรรมจำลาพระบิดาโปรดเอ็นดู
 ผุสดี : จะกล่าวฝ่ายผุสดีพระมารดา
 ไหนจะคิดถึงลูกก็แสนสงสาร
 นางจึงฝันพระพักตร์เข้าไปหาผิว

พระจึงมีวาจาตรัสปราศรัย
 ตลอดทั้งนางมัทรีลูกเอ๋ยอย่าไป
 อย่าไปทนทรมานนี้ให้หมองไหม้
 เจ้าจะต้องเดือดร้อนไปด้วยธุระอะไร
 ดูชียังเด็กจะไปกับเขาไม่ได้
 เจ้าจะไปกินกำมุกกลางป่าอย่าไป ๆ
 กัณหาชालีน้าตาไหล
 ร้ายดีลูกต้องตามไปจนได้
 ใจของลูกนั้นก็เจียนจะขาดใจ
 จนสิ้นลับดับขันธี่ไม่คลาดคลาย
 ลูกไม่ขอฟังเสียอีกต่อไป
 กรรมแล้วลูกก็อยู่ด้วยไม่ได้ ๆ
 เห็นลูกรักมาลาอย่างอาลัย
 ไหนจะคิดถึงหลานน้าตาไหล
 ว่าไอ้ไอ้ทูนหัวอย่าเพิ่งผลักไส

ขอพระองค์ทรงโปรดดโทษสักที

สญชัย : ถึงห้ามก็ไม่ฟังเพราะเป็นคำสั่งเสรีจลีน

อันกษัตริย์ตรัสแล้วคืนคำ

กัณหาชาติ : เจ้าชาติบอกลากัณหาแสนละห้อย

พิศพิศตร์พระเจ้าปู่หันมาดูพระเจ้าย่า

พระจงดูหน้าหลานไว้เสียแต่วันนี้

จะไม่ได้อยู่ดูหน้าทั้งพระเจ้าย่าและปู่

พระกัณหาชาติกำลังนำอาลัย ฯ

ชาวประชาเขาจะนึกหาได้

คนเขาจะประณามไม่สมที่เป็นนาย ฯ

แสนให้โคกเศร่าสร้อยมิได้ผ่องใส

พระชาติกัณหาที่ร้องให้

จะลาลับนับปีไปเมื่อหลานจะไป

เมื่อรักหลานแล้วพระจงดูดูหน้าไว้ ฯ

(สมบูรณ สุพรรณยศ, เพลงอีแซว)

ความรักระหว่างพ่อแม่กับลูก ยังปรากฏในเพลงชนิดอื่น ๆ เช่น เพลง
กล่อมเด็กและเพลงประกอบพิธีกรรม ดังตัวอย่าง

เจ้าเนื้อละมุน
แม่มีให้ใครต้อง
คนดี
เจ้าเนื้อเย็น
ครั้นว่าน้ำขึ้นมา
แสนเสียดาย

เนื้อเจ้านุ่มดังลำลี
กลัวเนื้อเจ้าจะหมองศรี
ของแม่คนเดียวเอ๋ย
แม่มีให้ไปเล่นที่หาดทราย
มันจะพาเจ้าลอยหาย
นะพ่อคนดีเอ๋ย
(เดือน สุพรรณยศ, เพลงกล่อมเด็ก)

...ฉันจะกล่าวถึงเรื่องราวแม่พ่อ
ฟ้าสมุทรภูเขาสิ่งนั้นเล่าว่าใหญ่
ของเผ็ดของร้อนเมื่อแม่จะหย่อนเข้าปาก
ยามจะนอนจะนั่งแม่ต้องระวังทุกวัน
ความทุกข์ทรมานของลูกกับแม่
เมื่อคลอດก็ยากแม่ปวดหนักปวดหนา
ต้องนอนย่างไฟเพราะยากไร้เลี้ยงลูก
ยาเลือดเผ็ดร้อนแม่คอยหย่อนขยั้น

ของขนาดนั้นหนอพระคุณมากหลาย
ยังเทียบไม่ได้ครึ่งพระคุณ...
เกรงว่าลูกรักนั้นจะอาศัย
จนกว่าลูกนั้นจะคลอດออกมา
มันยากแท้แท้ที่จะอุปมา
เมื่อคลอດออกมาแม่ต้องทรมาน
ระทมเป็นทุกข์สุดที่จะกลั้น
อุตล่ำหือดกลั้นกลักลินน้ำเกลือ

เป็นหญิงก็ช่างเป็นชายก็ชม
ถึงแม่ลำบากแม่ก็ไม่ออกปากเบื้อ

ดูตล่ำห่มใจมสนิทซิดเชื้อ
ผู้สละเลือดเนื้อให้ลูกหญิงชาย...
(บัวผัน สุพรรณยศ, แหม่คุณพ่อคุณแม่)

ความรักระหว่างครูกับศิษย์ คนไทยมีความเคารพยกย่องและกตัญญูต่อครูบาอาจารย์อย่างยิ่ง ผู้ที่มีครูย่อมมีจิตใจมั่นคง มีกำลังใจ มีพลังในการประกอบกิจการงานหรือการศึกษาเล่าเรียน ดังสำนวนว่า “ศิษย์มีครู” หรือ “ศิษย์มีครูเหมือนงูมีพิษ” เพลงพื้นบ้านแสดงให้เห็นความรักระหว่างครูกับศิษย์อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการไหว้ครูของศิลปินเพลงพื้นบ้านที่สืบต่อกันอย่างเคร่งครัด เช่น ประเพณีการไหว้ครูประจำปี พิธีไหว้ครูก่อนการแสดง การร้องเพลงไหว้ครูเป็นลำดับแรกของการแสดง นอกจากนี้ยังมีเพลงพื้นบ้านจำนวนมากที่มีเนื้อหากี่ยวกับความรักระหว่างครูกับศิษย์โดยเฉพาะ เช่น เพลงไหว้ครูและแหล่งต่อไปนี้

...ไหว้ครูทั้งสามสิบสองครู
ไหว้ครูจึงครูบาไหว้ครูกับครูกลอง
ไหว้ครูพักครูลักครูจำ
ขอให้มนั่งในคอกช่วยต่อปัญญา

ที่ให้ภูมิรู้มากหลาย
ครูทำนันท่านองทางนอกทางใน
ครูแนะครูนำครูสอนวินัย
เมื่อลูกจะว่าขอให้วันไหว
(สมบุญ สุพรรณยศ, เพลงอีแซว)

...คุณแม่พ่อก่อเกิดกำเนิดลูก
เอาความรักความเมตตามาเปรอปรน
แล้วตั้งใจให้ครูดูแลต่อ
ให้ลูกเรียนเขียนอ่านการวิชา
หมดเท่าไรไม่ว่าหามาให้
การเกือกุลจุนเจือเหลือรำพัน
เหล่าครูบาอาจารย์ท่านรับช่วง
แสวงหาวิชาการที่ท่านมี

ดูจดังปลุกต้นไม้หวังได้ผล
ท่านฝึกฝนก่อนใครในโลก
ครั้นเมื่อพอถึงวัยให้ศึกษา
เพื่ออนาคตลูกเฝ้าผูกพัน
ทุ่ม่กายใจทุกอย่างเพื่อสร้างสรรค
ลูกยึดมั่นกตัญญูปฐูนีย
งานหนักหน่วงเพียงไหนไม่หน่ายหนี
เอื้ออารีต่อศิษย์สนิทใจ...
(ชินกร ไกรลาศ, แหม่พระคุณครูอาจารย์)

ความรักของประชาชนต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

คนไทยมีความจงรักภักดีและความเคารพยกย่องสถาบันและบรรพบุรุษ เราจึงมีเพลงพื้นบ้านจำนวนมากที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชวงศ์ การสรรเสริญและยกย่องวีรชนและบุคคลสำคัญของชาติ การแสดงความรักต่อชาติและศาสนา ตัวอย่างเช่น เพลงอีแซวเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

...จะขอรำลึกถึงล้นเกล้า
พระมหาธีรราชปราษฎ์สยาม
ทรงพระปรีชาญาณทุกด้านเด่นชัด
พระมหากษัตริย์ดั่งบิดาแผ่นดิน
ชาวนครปฐมได้ชื่นชมพระบรมสมภาร
.....
พระราชวังสนามจันทร์จึงสำคัญต่อชาติ
พระราชวังงามเด่นเป็นที่ชื่นชม
สนามจันทร์เมื่อยามยลดั่งมีมนต์ขลัง
พลังแห่งความรักพลังแห่งปัญญา

พระมหาธีรราชเจ้าพระจอมดวงใจ
เลือกระบือลือพระนามทั้งเหนือใต้
สมเกียรติกษัตริย์ผู้ทรงคุณยิ่งใหญ่
น้ำพระทัยหลังรินแก่ทวยราษฎร์ทั้งหลาย
พระตำหนักอักษรฐานพระราชทานแก่ไทย
.....
เป็นประวัติศาสตร์ป้องกันชาติพันภัย
เป็นที่ยกย่องนิยมชาวนครปฐมภูมิใจ
เปี่ยมด้วยพลังที่ลึกซึ้งตรึงใจ
เป็นเสน่ห์ที่ตรึงตราหน้าประทับใจ

(ประยูร ยมเยี่ยม ชินกร ไกรลาศ และบัวผัน สุพรรณยศ, การแสดง)

เพลงเรือถวายความจงรักภักดีแด่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เช่น

ขอเดชะฝ่าละอองพระบาท
ขอน้อมอภิวาทเบื้องบาทบุคคล
.....
พระเสรมศักดิ์เสริมชาติเสริมราชวงศ์
ชาติเรามิศักดิ์ศรีเพราะบารมีพระมิ่งขวัญ

พระกุมารีราชของชาติไทย
พระทูลกระหม่อมของชนชาวไทย
.....
เป็นเพชรใสเสริมสงชาติไทย
ทรงแผ้วทางสร้างสรรค์สืบสานไว้

ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ
ดนตรีไทยไพเราะเสนาะคำล้ำ

ทรงวางรากฐานและประกาศจนเกริกไกล
เพลงพื้นบ้านกังวานคำเพราะน้ำพระทัย...

(ขวัญจิต ศรีประจันต์ และบัวผัน สุพรรณยศ, การแสดง)

ลำตัดและเพลงอีแซวซึ่งมีเนื้อหาแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบัน เช่น

เราควรรภูมิใจเกิดเป็นไทยเมืองทอง
เรามีชาติศาสนาพระมหากษัตริย์
จะยากดีมีจนเราก็เป็นคนไทยแท้
อย่าเหยียบหยามย่ำยักตึงชั่ว

ถือเป็นญาติพี่น้องร่วมแผ่นดินทองกันทั้งนั้น
เราเป็นชนร่วมชาติอย่าแบ่งชนแบ่งชั้น
ถึงต่างพ่อต่างแม่ก็ขอให้เรายึดมั่น
ถ้าตัดเรื่องเห็นแก่ตัวหนทางเราก็ไม่ตัน

(ขวัญจิต ศรีประจันต์, เพลงอนิสงส์)

เราเกิดเป็นไทยร่วมธงมาอยู่ในวงศีลธรรม
ประเทศจะอัปจนก็เพราะพลเมือง
เราต้องช่วยกันบำรุงให้ชาติเราเจริญ
มาช่วยกันส่งเสริมให้ทุนเพิ่มเผ่าพันธุ์
จะให้ต่างประเทศเขามาพุดูดูก

จะต้องมีหลักประจำเป็นบทเรียนใส่ใจ
ประเทศจะรุ่งเรืองก็เพราะพวกเราทั้งหลาย
ฉันจึงขอชวนเชิญแก่บรรดาหญิงชาย
วัฒนธรรมที่เจริญรมีให้เหมาะสมชาติไทย
ถ้าเห็นเราไร่กระดุกเขาจะดูหมิ่นได้

(สมบุญ สุปรรณยศ, เพลงเรื่องวัฒนธรรม)

ความรักอันหลากหลายในเพลงพื้นบ้านนี้สะท้อนให้เห็นมิติแห่งความ
สัมพันธ์ของคนในครอบครัวและในสังคมของไทยว่ามีความซับซ้อนและผูกพันกัน
อย่างยิ่ง เรามีความรักระหว่างคนในสายเลือดเดียวกัน ระหว่างคนในสังคมเดียวกัน
และระหว่างมนุษยชาติที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน นอกจากนั้นยังสะท้อนว่าสังคมไทยให้
ความสำคัญกับความรัก เปิดโอกาสและสนับสนุนให้บุคคลมีความรักต่อกันอย่าง
เหมาะสม เพื่อให้สังคมเกาะเกี่ยวกันได้อย่างแนบแน่นยาวนาน นอกจากนี้ยังสะท้อน
ให้เห็นความเจริญงอกงามของวัฒนธรรมด้านจิตใจของคนไทยที่ยึดมั่นในหลักธรรม
และค่านิยมอันพึงประสงค์ของสังคม เช่น ความกตัญญู เมตตาธรรม ความเสียสละ
และความสามัคคี เป็นต้น

ภูมิปัญญาศิลปะการบอกรัก

เพลงพื้นบ้านโดยเฉพาะเพลงโต้ตอบของหนุ่มสาวเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะซึ่งเกิดจากการใช้ถ้อยคำภาษาเพื่อสร้างความไพเราะและสะท้อนอารมณ์ เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาว จึงมักมีการเกี่ยวพาราสีโดยใช้สำนวนโวหารต่าง ๆ จำนวนมาก การแสดงความรักหรือการปะทะฝีปากกันระหว่างหนุ่มสาวจึงแสดงให้เห็นศิลปะการใช้ภาษาในลักษณะลีลาต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การบอกรักชื่อ ๆ ง่าย ๆ การจีบแบบจับใจ และการเกี่ยวแบบกวน ๆ ดังนี้

บอกรักชื่อ ๆ ง่าย ๆ คือการเกี่ยวพาราสีโดยใช้ถ้อยคำเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ใช้คำธรรมดา ภาษาพูดหรือภาษาปาก ที่เข้าใจได้ทันที เช่น

ช. น้องจะตัดกิเลสเหมือนพระเวสสันดร
อีกหน่อยจะถึงหน้าหนาว
น้องจะอยู่ทนเหมือนคนกะเทย
หน่อยจะเกิดค้นหาเข้ามาท่วมหู
ชนไก่แยงหูมันยังรู้ว่าคัน
แต่พอไก่ขันกระชั้นตอนเช้า

.....
สร้างกระดาดชาวดกับดินสอ

ญ. มาซักมาชวนให้ฉันมีผิว
ถ้าไม่ยอมยกมีแม่ก็ไม่เอา
มันไม่หิวเหมือนหมาอยากเหมือนข้าว
เอ็งอย่ามาวอนหอนเท่า
ไม่ต้องเลือกหน้ามาเทียบบอก
ไอ้พวกหน้าวอกอย่ามาหลอกมาลวง
ให้พี่กลับหลังลงไปนั่งกรอง

จะไม่กินไม่นอนแล้วกับชาย
เอ็งจะต้องนอนหนาวแล้วร้องไห้
จะไม่มีผิวเลยยอมไม่ได้
ต้องเลิกตุตไปถูกกับต้นไม้
น้องจะพูดเช่นนั้นได้ที่ไหน
จะต้องลูกเกาแล้วตะกาย

.....
สร้างกระดองรองกระ_อผู้ชายฯ

(สมบูรณ สุพรรณยศ, เพลงอีแซว)

มันกงบการของตัวเสียเมื่อไหร่
ใครจะเป็นเจ้าหัวใจ
แม้จะสู้อดเอาเสียก็ได้
ไปเลยไอ้หน้าเจ้ากินใจ
พูดไอ้หน้าวอกลิงไพร
ทำให้น้องเป็นท่งเป็นโย
ไม่ได้เสียกระดองหรือกฟี่ชาย

(คล้าย แสงสี, เพลงช้อย)

จับแบบจับใจ คือการเกี่ยวพาราตีโดยการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายลึกซึ้ง และสละสลวย เช่น การเล่นสัมผัสที่ไพเราะ การเล่นคำ การใช้สำนวนโวหาร เช่น การใช้ภาพพจน์และการใช้โวหารต่าง ๆ เพื่อสร้างความไพเราะประทับใจ ตัวอย่างเช่น เพลงเกรินของเพลงน้อย เช่น

ช. ทุกวันพี่เที่ยวหานาง
ทุกวันพี่เที่ยวหาน้อง
อแม่คานน้อยหาบหนัก

ไปเหมือนดังกวางหาหนอง
ไปเหมือนดังพรานหาเนื้อ
ไม่รู้เลยจะหักลงเมื่อ..ไร

(สมบูรณ สุพรรณยศ, เพลงผูกรัก)

เพลงอีแซว เช่น

ช. สนสบพบน้องจึงได้ร้องถามทัก
แต่ไม่กล้าจะบอกพูดออกเข้าหู
แต่พอมาบัดนี้เหลือที่จะนิ่ง
ว่าพี่ผูกสมัครหลงรักตัวน้อง
พี่รักเจ้าเฝ้าฝันมาทุกวันทุกคืน
ดึกตื่นเดือนดับนอนไม่หลับสนิท
ความรักหนักอกเหมือนเข็นครกขึ้นเขา
เหมือนคนใช้หนักพุงลูกพุงนึ่ง

พอประจวบรู้จักพี่รู้สึกชอบใจ
พี่กลัวจะไม่เอ็นดูรักไม่ได้
จะต้องบอกความจริงให้แม่คุณเข้าใจ
อยากจะเป็นคู่ครองร่วมรักร่วมใคร่
คืนค่ำดึกตื่นหลับลงไม่ได้
หลับตาไม่ติดดอกจะแตกไปตาย
ไม่มีวันจะเบาแล้วสบาย
เจอหน้าน้องก็นึกว่ายังแล้ววานตาย

(ตั้งเวียง ทัพบมี, เพลงอีแซว)

เกี่ยวแบบกวน ๆ คือการเกี่ยวพาราตีโดยใช้สำนวนโวหารหรือชั้นเชิง การประพันธ์ให้มีรสของถ้อยคำที่สร้างความสะเทือนใจ เช่น การใช้สัญลักษณ์ การกล่าวเกินจริง การใช้โวหารได้ด้อยอย่างคมคาย เป็นต้น การเกี่ยวแบบนี้มุ่งให้เกิดความสนุกสนานขบขัน หรือประชันปัญญา ประชันคารม ชิงไหวชิงพริบกัน มากกว่าจะคำนึงถึงข้อเท็จจริง เช่น

ช. ถ้าไม่ได้มีอันนี้จะคอยเอามือหน้า
ไม่ได้เมื่อสาวจะคอยเอาเมื่อแก่
ไม่ได้เมื่อแก่จะคอยเอาอีกที่
เขาเอาเอ็งไปฝังใครก็ยังไม่เห็น

.....
ช. ว่าจะป้องกันฉันมาเอา
ให้มันยืนแหงนหมาหน้าหมอง
พอขึ้นเชิงตะกอนแล้วกลับกันหมด

คงจะถึงเวลาแล้วก็มือได้
เดินเขาช่างแม่มันปะไร
เมื่อเอ็งตายไปเป็นผีลงไปกองไฟ
ชุดเอ็งมาเล่นเสียทั้งตาย

.....
ต้องเอาผีขึ้นเผาเสียให้ปลอดภัย
ให้พวกเราเย็นมองเสียน้ำลาย
เลยคว่ำผีขึ้นมาคบบนกองไฟ

(สมบูรณ สุพรรณยศ. เพลงข่อย)

การเกี่ยวพาราตีในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นแสดงให้เห็นว่าเพลงพื้นบ้านของไทยเป็น**คลังภูมิปัญญา**ที่อุดมไปด้วย**ศิลปะนานาชาติ** ทั้งวาทศิลป์ วรรณศิลป์ นาฏศิลป์ คีตศิลป์ และสุนทรียศิลป์ การบอกรักที่เต็มไปด้วยศิลปะเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความอ่อนไหว อ่อนโยน ความประณีต การรักความสนุกสนาน ความเฉลียวฉลาด และความเป็นนักสร้างสรรค์ที่ยอดเยี่ยม

ภูมิปัญญาเพศศึกษาในคารมรัก

เพลงพื้นบ้านโดยเฉพาะเพลงโต้ตอบมีแก่นสำคัญเป็นเรื่องเพศ โครงสร้างของเนื้อหาโดยเฉพาะเพลงดับสூขอ ดับชิงชู้ และดับตีหมาแมว ได้จำลองภาพเรื่องราวความรักของหนุ่มสาว ตั้งแต่เริ่มรู้จัก รู้ใจ จนรักใคร่ ได้เสีย และอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เพลงได้แทรกความรู้และแง่คิดเกี่ยวกับเรื่องเพศไว้จำนวนมาก เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ความต้องการทางเพศ อวัยวะและพฤติกรรมทางเพศ การเกิดของมนุษย์ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง การเลือกคู่ครอง บทบาทหน้าที่ของสามีภรรยาตลอดจนปัญหาการครองเรือนและแนวทางแก้ไข ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญกับความรัก ครอบครั้ว และเรื่องเพศ จึงมีกิจกรรมการเล่นของชุมชนที่ให้ความรู้ทางอ้อมเกี่ยวกับเรื่องเพศโดยใช้เพลงพื้นบ้านเป็นสื่อที่สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้ความรู้ความคิดไปพร้อม ๆ กัน โดยไม่ขัดกับหลักความเชื่อทางศาสนาและค่านิยมของสังคม จึงนับเป็นภูมิปัญญาที่มีค่าและน่าศึกษาอย่างยิ่ง

เพลงพื้นบ้าน: กิจกรรมการเล่นที่เน้นความสนุกสนานแล้วสานต่อเป็นความรัก

เพลงพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย โดยเฉพาะการให้ความบันเทิงใจแก่คนในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตเพลงพื้นบ้านเป็นสิ่งบันเทิงชนิดหนึ่ง ในฐานะที่เป็นการเล่นพื้นบ้านและเป็นส่วนสำคัญของประเพณีพิธีกรรมต่างๆ เพลงพื้นบ้านจึงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวบ้าน พ่อเพลงแม่เพลงหลายท่าน เช่น พ่อสมบุรณ์ สุพรรณยศ แม่บัวผัน จันทร์ศรี เล่าตรงกันว่า สมัยก่อน (อย่างน้อย ๗๐-๘๐ ปีมาแล้ว) ไม่มีสิ่งบันเทิงแพร่หลาย เมื่อถึงเทศกาลประเพณีใด ๆ ชาวบ้านจึงนิยมเล่นเพลงพื้นบ้าน บางทีเล่นกันทั้งวันทั้งคืน ยิ่งถ้าผู้เล่นฝ่ายชายกับฝ่ายหญิงมาจากต่างท้องถิ่นกันยิ่งสนุกมาก ต้องปะทะฝีปากกันจนถึงแพ้ถึงชนะ บางทีได้กันด้วยด้อยคำรุนแรงแต่ไม่โกรธกัน เพราะถือว่าเป็นการเล่นไม่ใช่เรื่องจริง หนุ่มสาวคนใดถูกตาต้องใจกันก็อาจสานต่อความสัมพันธ์จนถึงขั้นครองคู่กันได้ เช่น พ่อสมบุรณ์ สุพรรณยศ และแม่เลื่อน สุพรรณยศ เล่าว่า สมัยหนุ่มสาวเคยเล่นเพลงพื้นบ้านด้วยกันที่วัดในงานเทศกาลต่างๆ ทำให้ใกล้ชิดและรักกัน เพลงท่อนหนึ่งซึ่งทั้งคู่จดจำอย่างแม่นยำและมีความสุขทุกครั้งที่มีคนเอ่ยถึงคือเพลงพวงมาลัยต่อไปนี้

ญ. เอ้อระเหยลอยมา

ชักตะพานแหงนเก้อ

สายทองน้องแก้ว

ช. เอ้อระเหยลอยมา

ชักตะพานไม่ทัน

สายทองน้องแก้ว

ลอยมาจากบางแก้ว

มันไม่ได้ใจของน้องแล้ว

ไม่ได้น้องแล้วเลยเอ๋ย

ลอยมาจากบางแก้ว

พี่ก็ดันเข้าไปแล้ว

ที่โคนตะพานนั้นเอ๋ย

(เพื่อน สุพรรณยศ, เพลงพวงมาลัย)

จะเห็นว่ากิจกรรมการเล่นเพลงพื้นบ้านของคนไทยสมัยก่อนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเลือกคู่ครองของหนุ่มสาวนั่นเอง

เพลงพื้นบ้านยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้การศึกษา เพราะเพลงพื้นบ้านเป็นงานสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มชน เป็นเสมือนสิ่งที่บันทึกประสบการณ์ของบรรพบุรุษที่ส่งทอดต่อมาให้ลูกหลาน เพลงพื้นบ้านจึงทำหน้าที่บันทึกความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชนในท้องถิ่นมิให้สูญหาย ขณะเดียวกันก็มีคุณค่าในการเสริมสร้างปัญญาให้แก่คนในสังคมด้วยการให้การศึกษาทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม

เพลงพื้นบ้าน: เนื้อหาให้การศึกษาทางอ้อมเกี่ยวกับเรื่องเพศ

เพลงพื้นบ้านมีบทบาทในฐานะเป็นสื่อการสอนเพศศึกษาแบบนอกระบบ คือสอนทางอ้อม โดยให้เรียนรู้แบบไม่รู้ตัว เรียนรู้ผ่านการละเล่นหรือการแสดงพื้นบ้านที่มีอยู่ในวิถีชีวิต โดยมีศิลปินพื้นบ้านเป็นเหมือนครูผู้สอน ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาวได้เรียนรู้เรื่องราวทางเพศ เช่น ความต้องการทางเพศ อวัยวะและพฤติกรรมทางเพศ การเกิดของมนุษย์ การเกี่ยวพาราตี การเลือกคู่ครอง บทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา ฯลฯ จากเนื้อหาของเพลงที่สร้างสรรค์ขึ้นอย่างแยบคาย คือไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมและยังสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ดังจะเห็นได้จากเนื้อหาที่การเน้นเรื่องราวความรักของหนุ่มสาว การเกี่ยวพาราตีที่มีเรื่องราวทางเพศจำนวนมาก ทั้งในลักษณะของการกล่าวอย่างตรงไปตรงมา และกล่าวอย่างมีชั้นเชิงด้วยวิธีการเปรียบเทียบ เช่น การใช้ความหลายนัย และใช้สัญลักษณ์ เป็นต้น ซึ่งการกล่าวถึงเรื่องเพศดังกล่าวนี้ แม้ผู้แต่งจะไม่ได้มุ่งสอนเพศศึกษาโดยตรงตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ แต่เนื้อหาและภาษาที่ใช้ก็มีส่วนในการสะท้อนภาพ “องค์ความรู้” “ทรรศนะหรือแนวคิด” เกี่ยวกับเรื่องเพศของคนไทย ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาทางอ้อมได้อย่างชัดเจน ได้แก่ การเลือกคู่ครอง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและความต้องการทางเพศ อวัยวะและพฤติกรรมทางเพศ และการเกิดของมนุษย์ ดังนี้

๑. การเลือกคู่ครอง คนไทยถือว่าการเลือกคู่ครองมีความสำคัญมาก เพราะคู่ครองที่ดีจะช่วยให้คู่สมรสครองชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขและตั้งหลักฐานได้ การตัดสินใจเลือกคู่ครองนับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของชีวิตสมรส จะเห็นได้จากเพลงหลายบทที่ให้เกิดเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองของหญิงไทย เป็นต้นว่า ธรรมชาติ

ของผู้ชายอาจมีความสัมพันธ์ทางเพศเพราะความต้องการ ความพอใจ หรือความ
ถูกใจ โดยไม่ได้มีความรักหรือยกย่องให้เกียรติผู้หญิงแต่อย่างใด เช่น

ที่เปรียบเหมือนควายเปลี่ยวเยี่ยวบริบ ได้กลิ่นตัวเมียก็รีบจะไปได้...
ถ้าว่าถึงเรือนพ่อจะต้องเล่น แอบจะเสียให้เย็นแล้วฤดี

(คล้าย แสงสี, เพลงช้อย)

ดังนั้นผู้หญิงต้องระมัดระวังและป้องกันความผิดพลาดผิดพลาดในชีวิตของ
ตน ต้องศึกษาผู้ชายให้ถ่องแท้เสียก่อน โดยพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ หลายด้าน เช่น
มีอาชีพ มีหลักฐานมั่นคง สุขภาพดี ไม่มีโรคภัย มาจากครอบครัวที่ดี ญาติพี่น้อง
ยอมรับ มีความประพฤติดี ไม่ติดยาเสพติด ไม่เล่นการพนัน ไม่เป็นคนพาล ฯลฯ
ตัวอย่าง เพลงช้อยดับผูกรัก ที่กล่าวถึงการสังเกตบุคลิกหน้าตา อาชีพการงาน
ครอบครัว และหลักฐานบ้านช่องของผู้ชาย เช่น

จะขอถามพี่ชายว่าจะไปไหนกัน
แลดูให้อย่อยหน้าหยาบ
พี่มาธุระตรงนี้
แวะกินข้าวเย็นกับแกร้อน
มาถึงจะมาพี่มาพัก
ฉันยังไม่รู้จักมักจี่
อีกทั้งบิดามารดร
อีกทั้งบ้านทั้งช่อง

ล้วนแต่ชายฉกรรจ์จะไปทางไหน
แกจะไปหาลามที่ใด
หรือจะเลยที่ตรงไหน
แวะบ้านน้องก่อนแล้วเป็นไร
แม่สาวน้อยแม่ยังหนักน้ำใจ
ว่าบ้านช่องของพี่อยู่ไหน
ถามว่านามกรท่านชื่ออะไร
เคหาหอห้องอยู่ไหน

(คล้าย แสงสี, เพลงช้อย)

นอกจากนี้ยังปรากฏในเพลงเรือดับตีหมากผัว ที่ให้แง่คิดในการเลือกคู่ครอง
อย่างรอบคอบว่า

รักน้องกลางหนรักคนกลางทาง
 คำหนึ่งก็เอาคำสองก็เล่น
 คำหนึ่งก็รักสองคำก็รัก
 วิสัยคบคนต้องดูหน้า
 ถ้ามันดีจะเอาเคียง
 ถ้าว่าดอกไม้ดีสีไม่งาม
 จะปรึกษาใจคู่มือ

ถามว่าพี่เอาเยี่ยงอย่างมาจากไหน
 ถามว่าแกเอาเช่นมาจากไหน
 พี่จะมาพูดให้มากเกินไป
 วิสัยซื้อผ้าต้องดูลาย
 ถ้าไม่ดีจะเหวี่ยงทิ้งไป
 จะซื้อมันไว้ทำอะไร
 ถามว่าใจจะมีแล้วผิวไหม

(บัวผัน จันทรศรี, เพลงเรือ)

นอกจากนี้ยังให้แง่คิดเรื่องความรักแท้ เช่น ความรักแท้ย่อมต้องการเวลา ความรักแท้ทำให้แต่ละฝ่ายเกิดความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้ที่มีความรักย่อมมีความเชื่อมั่นไว้วางใจและซื่อสัตย์ต่อผู้ที่ตนรัก ผู้ที่มีความรักแท้จะพยายามมุ่งทำทุกอย่าง ให้ผู้ที่เขารักได้รับความพอใจและมีความสุขที่สุด โดยปราศจากความเห็นแก่ตัว ผู้ที่รักกันอย่างแท้จริงย่อมต้องการแต่งงานกันเมื่อมีความพร้อม ความรักแท้จะยืนยงคงทน ไม่เปลี่ยนแปลงหรือหมดสิ้นไปจากใจง่าย ๆ ดังจะเห็นจากตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

ถึงน้องจะจนพี่จะช่วยจน
 ถึงน้องจะจนสู้จน
 ถึงทรัพย์จะรวยมันไม่ช่วยชีวิต
 ถึงใครจะว่าก็ช่างเขา
 ใครจะว่าก็ช่างมัน

พี่จะคอยอุดหนุนกันไป
 ขอแต่อย่าให้กันน้องไว
 มันไม่เหมือนน้ำจืดน้ำใจ
 เขาทำกินเลี้ยงเราไปเมื่อไร
 ก้มหน้าเอากันเรื่อยไปฯ

(คล้าย แสงสี, เพลงช้อย)

นอกจากนี้เพลงหลายบทยังปลุกฝังทัศนคติที่ดีต่อเรื่องเพศและการมีคู่ เช่น เพลงต่อไปนี้กล่าวว่าการมีสามีนั้นทำให้ชีวิตมีความสุขในเพศรส เช่น

น้องเอยมมีผิวเขาไม่คัวไม่แกง

มันเบาเร็วเบาแรงเบาอกเบาใจ

.....
น้องเอยมมีผิวมันไม่เปลืองผ้าห่ม

.....
แก่นมตากลมก็ได

มีผิวเปรียบเหมือนมีข้าว

ถ้าหิวแล้วคิดเอากินก็ง่าย

นึกว่าแบ่งบึงให้พี่ปลุกบอน

แต่พอแตกโบอ่อนแล้วจะไปฯ

(คล้าย แสงสี, เพลงข่อย)

อนึ่ง พระมหาสมชาย ฐานวฑฺฒโฑ (๒๕๔๘) กล่าวว่า “ความมุ่งหมายสูงสุดของการประพจน์พรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนาคือให้ตัดโลกียวิสัย ตัดเยื่อใยทุกอย่าง เพื่อมุ่งหน้าสู่โลกุตตรภูมิ และอย่างแรกที่ต้องทำก่อน คือการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ เพื่อตัดกามารมณ์”

ดังพุทธพจน์ที่ว่า “กามทั้งหลายมีโทษมาก มีทุกข์มาก มีความพอใจน้อย เป็นบ่อเกิดแห่งความทะเลาะวิวาทกัน ความชั่วเป็นอันมากเกิดขึ้นเพราะกามเป็นเหตุ...” (พระมหาสมชาย ฐานวฑฺฒโฑ, ๒๕๔๘ อ้างถึงใน มหาพุทธจักขันธ์สูตร ม. มูล. ๑๒/๑๙๘/๑๖๙-๑๗๒)

การมีความรู้สึกทางเพศเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง “กิเลสในใจคนมีอยู่ ๓ ประเภทใหญ่ คือ ๑. ราคะหรือโลภะ เช่น โลภะ คือความอยากได้ กามราคะ คือความพอใจในกาม รักเพศตรงข้าม มีความรู้สึกทางเพศ ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นต้น ๒. โทสะ คือ ความโกรธ ได้แก่ พยาบาท โทสะ โกรธะ ปฏิฆะ (ขัดใจ) ๓. โมหะ คือ ความหลง”

“ผู้ใดกำจัดโลภะได้แล้ว โลกในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความโลภ ความโลภย่อมหดไปจากใจผู้นั้นเหมือนหยาดน้ำตกจากใบบัว ผู้ใดกำจัดโทสะได้แล้ว ไม่ประทุษร้ายในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความประทุษร้าย โทสะย่อมหดไปจากใจผู้นั้นเหมือนผลตาลสุกหล่นจากขั้ว ผู้ใดกำจัดโมหะได้แล้ว ไม่หลงในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความหลง ผู้นั้นย่อมกำจัดความหลงได้เหมือนอาทิตยอุทัยขจัดความมืดให้หมดไปฉะนั้น” (พุทธทศนิกาย อิติวุตตก, ล.๒๕, ข้อ ๒๖๘, น.๒๙๕-๒๙๖)

เพลงพื้นบ้านจำนวนหนึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่าชาวบ้านมีความเข้าใจในหลักธรรมดังกล่าวเป็นอย่างดี แต่ก็ยอมรับว่าตนเป็นมนุษย์ที่ยังมีกิเลส จึงต้องมี

ความต้องการทางเพศ ดังนั้นการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงจึงเป็นเรื่องธรรมดา
อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเรื่องเพศจะเป็นลักษณะตามธรรมชาติของหญิงชาย แต่ก็
ไม่ใช่สิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้เลย การที่จะมีเพศสัมพันธ์กับผู้ใดนั้น ย่อมเกิดจากความ
สมัครใจ ดังเพลงที่ว่า

อดข้าวแล้วน้องกลัว
ถ้าอยากมีผัวแม่ก็เอา
ถ้าอยากมีผัวแม่ก็มี

อดลูกอดผัวแล้วไม่ตาย
ใครจะเป็นเจ้าหัวใจ
ใครจะเป็นเจ้าโยนของนางใน
(เฟื่อน สุพรรณยศ, เพลงช้อย)

จะเห็นว่าการแทรกแง่คิดเกี่ยวกับเรื่องเพศดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าคนไทย
มีความเชื่อตามคติพุทธศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่ออุดมคติและค่านิยมเรื่องเพศ แต่ขณะ
เดียวกันก็ยอมรับความจริงว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ คน
ไทยจึงเข้าใจเรื่องเพศทั้งในแง่ของหลักธรรมและวิทยาศาสตร์

๒. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง เพลงได้ตอบโดยเฉพาะ
เพลงดับสู่ออ ดับชิงซู และดับตีหมากผัว โครงสร้างของเนื้อหาจะแสดงให้เห็นขั้นตอน
หรือพัฒนาการของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิงอย่างชัดเจน เริ่มตั้งแต่
“รู้จัก” จน “รู้ใจ” โดยผ่านกิจกรรมการเล่นและการเกี่ยวพาราสี แล้วก็ “รักใคร่”
“ได้เสีย” และ “ครองคู่กัน” ตัวอย่างเพลงเรือดับชิงซู กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์
ของหนุ่มสาวว่า เริ่มจากการพบปะกันในงานเทศกาลประเพณีกฐินและผ้าป่า
ฝ่ายชายจะเริ่มต้นสนทนาด้วยการทักทายและเชิญชวนให้มาพูดคุยหรือเล่นเพลงกัน
ฝ่ายหญิงหากพอใจก็จะได้ตอบกลับมา เช่น

ข. ไหว้ครูเสร็จสรรพจึงขับเพลงปลอบ
มีมั่งก็ไขว่าได้ก็ว่า
ญ. พอชายร้องชวนหน้าवलไม่นาน
จะเล่นจะหวนน้องไม่มัวติดดิน

ให้สว่นน้องแม่ตอบคำมา
นี่มันได้เวลาแล้วเอ๋ย...
เสียงผู้ชายร้องชวนว่ามา
นี่มันยามกฐินผ้าป่า

(บัวผัน จันทร์ศรี, เพลงเรือ)

เมื่อคุ้นเคยกันพอสมควรแล้ว ฝ่ายชายจะเกี่ยวพาราสิขอความรักด้วยลีลาต่าง ๆ ทั้งแบบอ่อนหวานด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน หรือรุกเร้าด้วยถ้อยคำคมคายหลายนัยเพื่อมุ่งหมายให้หญิงรับรักและยอมเป็นภรรยา ฝ่ายหญิงมักไม่ยอมรับรักง่าย ๆ ต้องขอเวลาศึกษาดูใจและดูภูมิหลังที่มาของฝ่ายชายก่อน หรือเกี้ยวทำให้ไปสู่ออกกับพ่อแม่ตามธรรมเนียมประเพณี ตัวอย่างเช่น

ช. ทุกวันที่เที่ยวนาง
ทุกวันที่เที่ยวน้อง
อีแม่คานน้อยของพี่ทาบหนัก
ญ. รักชายมันหลายเล่ห์
อุตุสำหรับประคองรักคอย
มาแต่งลมล่อให้น้องหลง

ไปเหมือนนกวางหาหนอง
ไปเหมือนดั่งพรานหาเนื้อ
ไม่รู้เลยจะหักลงเมื่อเอ๋ยไร
ฉันไม่รู้ทำเล่ห์รอรอย
ไม่ควรให้ยอดรักฉันคาน
ถึงรักน้องมันก็คงไม่นานเอ๋ยไป
(สมบูรณ สุพรรณยศ. เพลงฉ่อย)

ฉันจะรักกะพี่วันนี้แล้วหนอ

ให้แกมาสู่อไม่เป็นไร
(บัวผัน จันทรคีรี, เพลงเรือ)

นอกจากนี้ยังให้แง่คิดเรื่องศิลปะการเกี่ยวพาราสิของฝ่ายชายว่าต้องใจเย็น รู้จักใช้ศิลปะการพูด การหวานล่อมและเล้าโลม หากรักจริงก็ควรเข้าไปพูดคุยกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงเพื่อจะได้จัดการสู่อต่อไป ดังนี้

บอกว่าเขาว่าในตำราเขากล่าว
ถึงว่าเจอสาวนี้แกต้องเล้าต้องโลม
จะมากินข้าวต้มกระโจมกลาง
ว่านิสัยจอดเรือมันต้องถึงตลิ่ง
แกมาจอดบังกันไว้หว่างแง

กันมาเป็นเรื่องเป็นราวจำไว้
แกจะพูดจาทักใหม่รู้ใหม่
ว่าปากคอกของแกจะฟังรู้ใหม่
ถ้ามันแกร่รักผู้หญิงถึงผู้ใหญ่
เขาจะรู้ว่าพวกแกร่รักใคร
(บัวผัน จันทรคีรี, เพลงฉ่อย)

เมื่อหนุ่มสาวมีความรักที่สูงงอมแล้ว ก็จะทำให้ตัดสินใจแต่งงานหรือ ลักลอบได้เสียกัน เพลงโต้ตอบของไทยกล่าวถึงการยินยอมเสียตัวของฝ่ายหญิงว่า เกิดจากมีความรักเป็นเหตุผลสำคัญที่สุด รองลงมาคือความจำเป็นทางเศรษฐกิจและ สังคม ตัวอย่างเช่น

ถ้าหากว่ารักจริงอย่างกะว่า
ใครจะว่าชั่วแม่ก็ช่าง
ถ้ามันว่ารักแม่ศรีบุญมา

ข้างแม่ศรีบุญมาจะรักชาย
จะก้มหน้ารักเสียอย่างเฉยไว้
ฉันจะห่อผ้าตามชาย
(บัวผัน จันทรศรี, เพลงเรือ)

จะดีจะชั่วจะมีผิวไว้ฟัง
มีผิวหวังฟังเอาไว้เป็นพระภูมิ

ควรวทุกข์มาถึงสาวไทย
ไปไหนคอยคุ้มกันภัย
(สมบุรณ์ สุพรรณยศ, เพลงฉ่อย)

แม้ว่าจะปลงใจได้เสียกันโดยถูกต้องตามประเพณีหรือไม่ก็ตาม การ แสดงออกของความรักและเพศสัมพันธ์ก็ต้องระมัดระวังให้เหมาะสมแก่กาลเทศะ ดังเช่น เพลงต่อไปนี้มีเนื้อหาว่าฝ่ายหญิงไม่ยอมมีความสัมพันธ์ทางเพศกับสามีในป่าเพราะ ว่าเป็นคนไม่ใช่สัตว์

ข. ดูแต่กันยังเปิดทางให้เล่น
ญ. จะเอาป่าเขียวหรือมาทำเพื่อน
อีนันมันสัตว์เอี้ยหน้าขน

ให้แม่มาปลดคกเบนเป็นไร
นี่มันไม่ใช่เหย้าเรือนพ่อไหว
จะเอามาเทียบเปรียบคนยังไ
(บัวผัน จันทรศรี, เพลงเรือ)

เพลงมักย้าว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานถือว่าเป็นเรื่องไม่ดี จะถูก ตีฉิฉินินทาจากสังคม เช่น

ฉันไม่ใช่ลูกหนทางกลางถนน
ลูกเขามิพอนี้ลูกเขามีแม่
อย่ามาล่อให้สาวมีคาวราดิน

ได้เปิดช่องให้ชนอย่างกะควาย
ฉันมิใช่ลูกออกแต่กระบอกไม้
ชาวบ้านเขาจะนินทาได้
(คล้าย แสงสี, เพลงช้อย)

นอกจากนี้ยังให้แก่มองว่าสำหรับกรณีเพศสัมพันธ์นั้น ผู้หญิงไม่มีทางชนะผู้ชายเพราะผู้หญิงจะเสียเปรียบ ถ้าผิดพลาดไปอาจจะตั้งท้องโดยไม่มีพ่อ สร้างปัญหาให้แก่ฝ่ายหญิง (การแพทย์เรื่องคุมกำเนิดสมัยเมื่อ ๑๐๐ ปีที่แล้วยังไม่เจริญเท่าทุกวันนี้) ดังเพลงต่อไปนี้

น้องเอ๋ยอย่ามาตุ๊ก
อย่าทำห้าวหาญของทอง

ตีช้ำข้าก็ถูกผู้ชาย
ยังโง่ก็อยู่ใต้ท้องผู้ชาย
(สมบุรณ์ สุพรรณยศ, เพลงช้อย)

ผู้หญิงที่ดีจึงควรแต่งงานให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียม เพลงโต้ตอบโดยเฉพาะเพลงดับสูชอกกล่าวถึงพิธีแต่งงานไว้อย่างละเอียดว่า ฝ่ายชายต้องไปขอรับพ่อแม่ให้เป็นเจ้าแก่มารสู่ขอหญิงคนรัก เมื่อพ่อแม่ฝ่ายหญิงตกลงยินยอมแล้วจึงกำหนดวันพิธีแต่งงาน ซึ่งญาติพี่น้องจะมาร่วมยินดีกันอย่างคับคั่ง พ่อแม่ก็พลอยมีหน้ามีตาและมีความสุขเพราะวางใจได้ว่าลูกสาวจะมีครอบครัวที่มั่นคงเป็นหลักฐาน ครองรักอยู่ท่ามกลางการยอมรับและการให้กำลังใจอย่างอบอุ่นจากญาติมิตร

ตัวอย่างทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายมีขั้นตอนที่ค่อยเป็นค่อยไป หญิงชายมีอิสระในการเลือกคบหาดูใจภายในกรอบหรือกฎเกณฑ์ของสังคมและวัฒนธรรม โดยผ่านกระบวนการเลือกสรรจากครอบครัวญาติมิตรและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวและชุมชนของไทยในสมัยก่อนนั้นมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้และปลูกฝังค่านิยมอันดีเกี่ยวกับเรื่องเพศ

๓. การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและความต้องการทางเพศ เพลงพื้นบ้านจำนวนหนึ่งจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตของร่างกาย เช่น

การมีหน้าอกของเพศหญิง และการแข็งตัวของอวัยวะเพศของเพศชาย ฯลฯ ตัวอย่างเช่น

ด้วยว่าน้องเป็นสาวหน้าขาวนวมขึ้น เนื้อเหลือองนมลื่นน่าอาลัย
ส่วนตัวของพี่นี่ก็เป็นหนุ่ม เดี่ยวกำลังตูมขึ้นมาใหม่ใหม่

มันเกิดผิดสำแดงปลายแฉ่งชูโต หาวเรอพุ่งไรไม่สลาย
จะนอนตะแคงก็ดำกอกขา นอนหงายชี้ฟ้าแดงยังคู้ไฟ
(คล้าย แสงสี, เพลงช้อย)

โดยเฉพาะเพศชายนั้น จะเกิดอารมณ์ความรู้สึกทางเพศได้ง่าย แม้เพียงได้กลิ่นสาวเท่านั้น เมื่อผู้ชายรู้สึกต้องการทางเพศจะมีอาการกระวนกระวาย หากได้รับการตอบสนองแล้วจึงรู้สึกสบายใจสบายกาย เช่น

แม่มาเดินฉาบหอมจุก เล่นเอาขนชันลุกชา
พี่มาตั้งตาแลตาม ไปเป็นสองสามอันนา

กินยาเท่าไรก็ไม่หายสักที มันคอยลุกขึ้นช้อยู่ว่าไป
ถ้ามีค้อนอนมือได้น้าวห้วนม ทั้งใช้ทั้งลมไม่กระวนกระวาย
(สมบุรณ์ สุพรรณยศ, เพลงช้อย)

สำหรับผู้หญิงนั้นจะเกิดอารมณ์ทางเพศก็ต่อเมื่อได้รับการเกี่ยวพาราสีหรือเล้าโลมจากผู้ชาย เช่น ความรู้สึกซาบซ่าน ตัวอย่างเช่น

ได้ยินเสียงซู้ร้องกร่ำย ได้ยินเสียงชายร้องเกริ่น
มันให้เปลอพลั่งฟังเพลิน ฟังไปด้วยน้ำเสียงเพลง
มันให้เสียวทรงซาบซ่าน เพราะได้ยินเสียงหวานวังเวงเอื่อยใจ
(บัวผัน จันทรศรี, เพลงช้อย)

พื้มากระซิบข้างหู

เล่นเอาขนลุกชูทั้งกาย

(เผื่อน สุพรรณยศ, เพลงข่อย)

ตัวอย่างเพลงดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ทั้งชายและหญิงมีความต้องการทางเพศที่เป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งตรงกับที่นักเพศศึกษาหลายคน เช่น เอนก อารีพรต และสุวิทนา อารีพรต (๒๕๒๕) กล่าวไว้ว่า เมื่อมนุษย์มีความต้องการทางเพศหรือถูกกระตุ้นอารมณ์เพศ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสรีรวิทยาของร่างกาย ซึ่งเรียกว่าการตอบสนองทางเพศที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเป็นไปโดยอัตโนมัติ

๕. **อวัยวะและพฤติกรรมทางเพศ** เพลงได้ตอบมักมีเนื้อหากล่าวถึงอวัยวะและพฤติกรรมทางเพศค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่ใช้การเปรียบเทียบกับสิ่งของเครื่องใช้ และธรรมชาติใกล้ตัว เช่น เปรียบอวัยวะเพศชายกับเพศหญิงเป็นสากกับครก กล้วยกับหวี แห่งยากับฝาละมี ไก่กับผีนาง ลูกแดงกับเต่า ปลาไหลกับรู ปลาช่อนกับบึง บอนกับบึง มิดกับหินลับมิด แมลงงูกับดอกไม้ ท่อนอ้อยกับหีบ ฯลฯ เปรียบพฤติกรรมทางเพศกับการดำ การยัด การฝนยา การไถนา การป้อนแดงใส่ปาก เต่า การลงรูของปลาไหล การไซของปลาช่อน การปลุกบอน การลับมิด การหย่อนเหล็กในใส่ดอกไม้ของแมลงงู การหีบอ้อย ฯลฯ ตัวอย่างเช่น

ลูกได้ ไซ่ดอกมักมีปลอกสามเปลาะ
ไม่สั้นไม่ยาวสักเก้านิ้วก็
บอกว่าได้ของพีไม่ต้องใช้ไม้ขีด

มันเต็มซ้อมือพอเหมาะกำมา
ลูกกลมเหมือนอย่างกลิ้งหล่อนจำ
แต่พอเอานิ้วตีตืดก็แดงว่า
(บัวผัน จันทรศรี, เพลงเรือ)

พีเดินหน้าตั้งมาพบแม่เต่าตั้งตุ่ม
ถ้าได้ตะตองทั้งสองเต่า

นมเท่าลูกมะตูมแข็งตึกเป็นโต
จะเอาแดงป้อนเต่าจนวันตาย...

เปรียบเหมือนแมลงงูเที่ยวได้บินวู่วอน
ให้น้องแม่แยม์เกสร
ให้แม่แยม์กลับในชยายกลับนอก

จะเคล้าคลึงเกสรดอกไม้
แมลงงูจะได้หย่อนเหล็กใน
แมลงงูจะได้ดอกเหล็กในฯ

(บัวผัน จันทรศรี, เพลงข่อย)

อีกมือหนึ่งดึงถักผ้า	มือซ้ายก็คว่ำฝ่าละมี
แต่ยาของพี่มันยาแทง	ยาของจันมันแข็งสันดี
เลยคว่ำดุนยาเข้าฝนฝน	ฝนฝนแล้วก็วนฝ่าละมี
ฝนริมทิมกระชูดตุดไปกลาง	ฝ่าละมีตูดตั้งสันดี
เสียงปู้ปู้ปู้ปู้ปู้ค่อยขยับค่อยฝน	ค่อยค่อยถูดค่อยค่อยทนให้มันได้ที่
ตรงนั้นเจ็บนั้นแสบตรงนั้นแคบนั้นคับ	ค่อยขยายค่อยขยับให้ได้ที
หุคฮีฝ่าละมีนี่มันดีตูดจ้ง	ชักออกก็ดังถึงราชบุรี
เห็นจะฝนไม่ทันเลยดันทั้งดุน	เล่นเอาห้วยยาที่หุยนฝ่าละมีฯ

(คล้าย แสงสี, เพลงช้อย)

เป็นที่น่าสังเกตว่าพฤติกรรมทางเพศนั้นมีทั้งการพรรณนาท่าทางเปรียบเทียบ กับสิ่งต่างๆ และการเอ่ยถึงชื่อของท่าทางการร่วมเพศ เช่น

เป็นคู่คนเก่าจันเอามาก่อน	จันรู้จักท่าร้อน ท่ากระทยาย
ท่าเขียด ท่าช้าง ท่ากบลอยบ่อ	หนูมานหอมตอ ชักเข้าใจ

(บัวผัน จันทรศรี, เพลงเรือ)

ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านที่มีความรู้และประสบการณ์เรื่องเพศดีอยู่แล้วนั้น สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นเพลงได้อย่างเป็นที่เข้าใจตรงกัน และเป็นที่ยอมรับสนทนาระหว่างกัน ขณะเดียวกันก็ให้ความรู้ทางอ้อมแก่ผู้ฟังด้วย

เนื่องจากผู้เล่นเพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีชีวิตอยู่ในสังคมชาวนา วิถีชีวิตจึงใกล้ชิดกับธรรมชาติ คนไทยรู้จักสังเกตธรรมชาติแล้วนำมาเปรียบเทียบกับเรื่องเพศ เพื่อสื่อสารกันอย่างเข้าใจ เมื่อผสมผสานเข้ากับความรู้ความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ ก็ยิ่งทำให้สามารถสร้างสรรค์บทเพลงที่มีเนื้อหาเรื่องเพศได้อย่างแยบคาย ไพเราะอันเป็นเสน่ห์เฉพาะของคนไทย

นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีเพลงอีกจำนวนหนึ่งซึ่งแทรกความรู้ในการพิจารณาดูหญิงที่บริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ รวมทั้งการสังเกตดูอวัยวะภายนอกบางส่วน เช่น หน้าผาก ที่บ่งบอกถึงขนาดและคุณภาพของอวัยวะเพศหญิง ตัวอย่างเช่น การเปรียบอวัยวะเพศหญิงที่บริสุทธิ์กับไบโไฟที่มีร่องใบชิดกัน

แม่ดอกโคกเดือนสาม
ไอ้แม่โพธิ์ของพี่ปิดช่อง

จะทิ้งให้พี่หมองศรี
จะหาแดดส่องหาเมียเอยไม่
(สมบูรณ สุพรรณยศ, เพลงฉ่อย)

การสังเกตที่หน้าผากกว้างและนูนก็จะบ่งบอกถึงขนาดของอวัยวะเพศได้ เช่น

แลดูสูงไม่สูงต่ำไม่ต่ำ
ขอบอยู่อย่างหน้าผากน้องกว้างไซ

แลดูคว่ำไม่คว่ำหางก็ไม่หาง
คนอย่างนี้ไม่โตก็ใหญ่ฯ
(บัวผัน จันทรศรี, เพลงเรือ)

การกล่าวถึงอวัยวะของหญิงที่ผ่านการมีสามีและบุตรแล้ว เช่น

ถ้ามีผิวแล้วไม่แค้งนมคล้อย
พิศดูหน้าก็ตก ออกก็พร่อง
พิศดูตะโพก ทำไมตกตะพัก

หากเป็นสาวน้อยคงแน่นใน
พิศดูผืนท้อง ให้สงสัย
รอยใครเขาปักมาท้องลาย
(สมบูรณ สุพรรณยศ, เพลงฉ่อย)

เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับการดูลักษณะร่างกายของคน และค่านิยมเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของหญิงสาว ซึ่งสืบทอดแพร่หลายมานานแล้วในสังคมไทย การแทรกความเชื่อเหล่านี้ไว้ในเพลงจึงมีนัยว่า หญิงที่ดีต้องรู้จักรักษาพรหมจรรย์ ถ้าเสียตัวแล้วผู้ชายจะสังเกตรู้ได้จากอวัยวะทั้งภายนอกและภายใน ยิ่งถ้ามีความสับสนทางเพศด้วยแล้วก็ยิ่งเป็นที่น่ารังเกียจเหยียดหยามของสังคม แม้คิดเช่นนี้จัดเป็นการปลุกฝังค่านิยมอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เล่นและผู้ฟังซึ่งมีทั้งหญิงและชายในวัยหนุ่มสาว เป็นการสอนที่ผ่านกิจกรรมการเล่นที่สนุกสนาน เป็นการเรียนรู้แบบไม่รู้ตัว

๕. การเกิดของมนุษย์ จากการพิจารณาเนื้อเพลงทั้งหมดที่รวบรวมได้พบว่า มีเพลงไหว้ครูเพียงเพลงเดียวเท่านั้นที่กล่าวถึงการเกิดของมนุษย์ แต่สิ่งที่น่าสนใจคือทั้ง ๆ ที่คนไทยเมื่อร้อยปีก่อนยังไม่ค่อยมีความรู้ทางการแพทย์เจริญแพร่หลาย

แต่สามารถพรรณนาถึงการเกิดของมนุษย์ได้อย่างสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ เช่น การกล่าวถึงการปฏิสนธิว่า เกิดขึ้นจากการที่บิดามีความสัมพันธ์กับมารดาแล้ว เกิดเป็นตัวอ่อนซึ่งใช้เวลา ๗ วันในการเดินทางเข้าสู่ท้องและฝังตัวอยู่ในมดลูกของมารดา ทารกจะเริ่มเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ โดยเริ่มเกิดอวัยวะได้แก่ ตา หู จมูก แขน ขา และอื่น ๆ ตามลำดับ เมื่อครบกำหนดคือประมาณเก้าเดือน ทารกจะหันศีรษะลงทางใต้ มารดาจะเจ็บท้อง และเมื่อมีลมเบ่งแล้วก็คลอดทารก ตัวอย่าง

เมื่อจะเกิดนั้นหนาบิดามารดา

พอครบกำหนดได้สักเจ็ดวัน

ผู้หญิงหันซ้ายผู้ชายหันขวา

เกิดเป็นเลือดจางคล้ายน้ำล้างเนื้อ

ตั้งเป็นตอก่อเป็นก้อน

เกิดจมูกขึ้นมาก่อน

แล้วก็เกิดหน้าเกิดตาเกิดตัว

.....
พอถึงกำหนดเดือนสอง

แต่พอครบกำหนดเก้าเดือน

เกิดลมกัมมัชวาทขึ้นมาผัน

ร่วมสุขสังวรณกันไว้

เลื่อนลอยเข้าครรภ์มารดาไทย

อยู่ในท้องมารดาว่าจะออกได้

เอาเลือดชั้นเข้ามาเจือกับเลือดใส

เกิดขึ้นมาก่อนเท่าลูกไข่ไก่

เกิดสมองอ่อนอ่อนกันเข้าไว้

เกิดหูเกิดหัวแขนขาแขนซ้าย

.....
แมกก็เลยแพ้ท้องแพ้ไล่

จะคลอดจะเคลื่อนมาเป็นกาย

เดียวลูกก็หันลงมาต่ำได้

(คล้าย แสงสี, เพลงอีแซวไหว้ครู)

ขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ตรงกับหลักการของสวดิศาสตร์ที่กล่าวไว้ในตำราต่างๆ หลายเล่ม เช่น เพศศึกษา ของสมาคมนางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (๒๕๒๒) สวดิศาสตร์ (๒๕๒๑) เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าในเพลงพื้นบ้านดังกล่าวมีการสอนเรื่องเพศศึกษาอย่างอ้อมแต่เป็นการมองอย่างเข้าใจ ผ่างแง่คิดไว้อย่างเฉียบคม สร้างสรรค์คารมอย่างแยบคาย สื่อความหมายอย่างเข้าถึง และสอนได้อย่างลึกซึ้งเหมาะสม

ภูมิปัญญาวิธีรักษาความรัก

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการสอนเพศศึกษาในเพลงพื้นบ้านมีลักษณะของการเรียนรู้ทางอ้อม แต่เป็นการสะสมสืบทอดจนกลายเป็นภูมิปัญญาของสังคม ภูมิปัญญาหนึ่งที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านคือการสอนวิธีรักษาความรักในครอบครัว โดยการให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุดและยึดมั่นหลักธรรมคำสอนของศาสนา ได้แก่

“ปฏิบัติหน้าที่เป็นกรณีกิจ” เช่น หน้าที่ของสามีภรรยา

การใช้ชีวิตคู่มีใช้เป็นแต่เพียงหญิงชายอยู่ร่วมกันโดยมีการปฏิบัติทางเพศอย่างเดียวเท่านั้น แต่หมายความรวมไปถึงการปฏิบัติต่อกันในทุกๆ ด้านทั้งต่อคู่ชีวิตและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ พี่น้อง และญาติมิตร ตามคำสอนของพุทธศาสนา เช่น “หน้าที่ของสามีต่อภรรยา ได้แก่ ๑. ยกย่องให้เกียรติ ๒. ไม่ดูหมิ่น ๓. ไม่นอกใจ ๔. มอบความเป็นใหญ่ในเรือน ๕. ให้เครื่องแต่งตัว ...หน้าที่ของภรรยาต่อสามี ได้แก่ ๑. จัดการงานดี ๒. สงเคราะห์ญาติข้างสามี ๓. ไม่นอกใจ ๔. รักษาทรัพย์ให้ดี ๕. ขยันทำงาน” (พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ, ๒๕๔๘)

เพลงได้ตอบหลายบทแสดงให้เห็นว่าสามีภรรยาต้องปฏิบัติต่อกันหลายประการเพื่อให้ชีวิตสมรสดำเนินไปได้อย่างมีความสุข ยั่งยืน เป็นต้นว่า ภรรยาต้องทำงานบ้านงานเรือนอย่างเรียบร้อย ขยันขันแข็ง รู้จักสงเคราะห์พ่อแม่ญาติพี่น้องของสามี รักษาทรัพย์ รู้จักจับจ่ายใช้สอยอย่างประหยัด รู้จักปรนนิบัติสามีทั้งการกิน การนอนและเพศรส ฯลฯ สามีต้องให้เกียรติภรรยา เลี้ยงดูอย่างดี ฯลฯ ทั้งสามีและภรรยาต้องรักใคร่ไว้วางใจกัน ไม่ประพฤตินอกใจ อุดหนุนอดกลั้น ให้อภัย และเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถ้า मैंนุ่งขาวอ่าผินหลังให้หม้อ
กะปิกะปูดอย่าปล่อยให้บุตให้แบะ
ผัวนั่งกินข้าวให้หนึ่งเฝ้าสำหรับ
ถ้า मैंนุ่งผัดเฝ้าให้เจ้าหันหัว
ถ้า मैंนุ่งปลาก้างเอามาใส่ครก
ผัวอิมข้าวลูกไปบัววันปาก

ไฟดับกลับก่อนใช้ไม่ได้
หมั่นตบหมั่นตตะกันเข้าไว้
ดูว่าจะหมดกับอะไร
หันเสียเป็นคำคำได้จิมง่าย
หยิบสากเข้ามาไขลก้างหาย
เราเป็นเมียหาหมากสั่งให้ฯ

(สมบุรณ์ สุพรรณยศ, เพลงน้อย)

นอกจากนั้นพ่อแม่จะอบรมสั่งสอนบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา โดยเฉพาะสอนเรื่องเพศอย่างแยบคายว่า เรื่องเพศถือเป็นเรื่องสำคัญในชีวิตสมรส สามีภรรยาต้องเรียนรู้เอาอกเอาใจกันจึงจะมีความสุข บางครั้งเรื่องเพศยังช่วยคลี่คลายสถานการณ์ที่เคร่งเครียดในชีวิตครอบครัวได้ด้วย ดังตัวอย่าง

แม่จะสั่งแม่จะสอน

ผิวเขาเรียกเอ็งต้องขาน

แม้ว่าผิดไปบ้างพลั้งกันไปที

ผิวหนักนิดเมียเบาหน้อยค่อยค่อยเกิดเจ้า

เวลาผิวจะตีให้วังหนีเข้ามุ้ง

.....

เมื่อผิวจะจูบแก้มซ้ายให้เอียงไปหา

ผิวล้มตัวนอนบนว่าร้อนละหรือ

ผิวบนว่าเมื่อยบนว่าปวด

.....

เมื่อผิวขึ้นเพลงเซ็ดให้แม่เปิดเพลงฉัน

เมื่อผิวกระดิกให้นางเมียบกระดก

ลูกเอ๋ยโอนอ่อนเอาใจ

ถ้าผิวเขาวานก็ต้องไป

ลูกเอ๋ยอย่าตีด้วยไม้

อย่าให้โสมมทรวงจะเสียหาย

พอแก้ผ้าเห็นพุงตีไม่ได้

.....

จะจูบแก้มขวาเอียงให้

คว่ำพัดกระพือลมพระพาย

ฉันเป็นเมียกินจวดผิวให้

.....

จะได้เห็นสวรรค์โรโร

มันจะได้คล้องอกคล้องใจฯ

(ขวัญใจ ศรีประจันต์, เพลงทรงเครื่อง)

**ปัญหาการครองเรือนและแนวทางการแก้ไข: ความรักที่ยิ่งใหญ่คือการให้
ให้ความรัก ให้ความเข้าใจ และให้อภัย**

การครองชีวิตคู่ไม่ใช่ของง่าย อาจเกิดปัญหาต่างๆ ได้มากมาย เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาญาติพี่น้อง และโดยเฉพาะปัญหาการนอกใจ ซึ่งพบอยู่ทั่วไปทุกยุคทุกสมัย พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ) (๒๕๓๗) กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมของผู้ครองเรือนไว้เป็นอันมาก ตัวอย่างเช่น

สุขของคฤหัสถ์ ๔ การครองเรือนครองสุขจะเกิดขึ้นได้หากบุคคลนั้นๆ ประกอบด้วยธรรม ๔ อย่าง คือ ๑. อติสุข สุขที่เกิดจากการมีทรัพย์ ๒. โภคสุข สุขที่เกิดขึ้นจากการบริโภคใช้สอยทรัพย์สมบัติ ๓. อนณสุข สุขที่เกิดจากการไม่ต้อง

เป็นหนี้เป็นสินคนอื่น และ ๔. อนุรักษ์สุข สุขที่เกิดจากการประกอบกิจการที่ปราศจากโทษ

ฆราวาสธรรม ๔ (ใน สยุตตนิทาย สคาถาคุต, ล.๑๕, ข้อ ๓๑๖) ได้แก่ ๑. สัจจะ คือความซื่อสัตย์ ๒. ทมะ คือการฝึกตนและการข่มใจ ๓. ขันติ คือความอดกลั้นอดทน และ ๔. จาคะ คือการเสียสละ แบ่งปัน

สังคหัตถุ ๔ (ใน อังคุตตรนิทาย จตุกุกนิปาต, ล.๒๑, ข้อ ๔๒) ได้แก่ ๑. ทาน คือการให้ ๒. ปิยวาจา คือเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน ๓. อัถตจริยา คือประพฤติกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และ ๔. สมานัตตตา คือการวางตนได้ดี เหมาะสม ไม่ถือตัว

เพลงได้ตอบบางเพลงมีการผูกเป็นเรื่องของชายชู้หรือเมียน้อยไว้อย่างละเอียด ดำเนินเรื่องอย่างเข้มข้นโดยการจำลองภาพชีวิตจริงในสังคมสมัยก่อน เช่น เพลงตับชิงชู้ กล่าวถึงการอยู่กินเป็นสามีภรรยา รักใคร่ปรองดอง แบ่งหน้าที่กันทำอย่างขยันขันแข็ง อาจมีลูกสาวลูกชายวัยกำลังน่ารัก ต่อมาสามีภรรยาต้องพลัดพรากจากกัน ด้วยสาเหตุสุดวิสัยคือ สามีต้องไปรับราชการทหาร ทิ้งลูกกับเมียไว้ข้างหลัง เวลาผ่านไป ๒ ปี สามีกลับบ้านก็พบว่าภรยามีชู้ จึงไปตามกลับบ้านและให้อภัย

เพลงตับตีหมากผัวกล่าวถึงสามีเดินทางไปต่างถิ่นเพื่อหาซื้อวัวควายกลับมาทำนา แต่หายหน้าไปนาน ภรรยาวิตกกังวลจึงเดินทางไปตามหา กลับพบว่าสามีมีภรยาน้อย จึงเกิดการทะเลาะวิวาทหนึ่งวงกันขึ้น สุดท้ายสามีก็ยอมกลับบ้าน

เพลงทั้งสองเรื่องนี้ให้แง่คิดเกี่ยวกับปัญหาการนอกใจและแนวทางแก้ไขได้หลายประการ เป็นต้นว่า สามีภรยามีความสัมพันธ์ลึกซึ้งต่อกัน ต้องรู้จักให้เกียรติกัน ตัวอย่างเช่น

เขาว่าผัวหายจะต้องตามหา

ผัวฉันไม่มาต้องไป

คำโบราณเขาว่ามาเป็นท่าทางธรรม

ว่าใจดีฉันก็จำใส่ใจ

เขาว่าเสียผัวเปรียบเหมือนเสียเมือง

ใครมันก็ต้องเคืองไม่ว่าใคร

จะมีเงินมีทองกันสักสองสามตุ่ม

มันไม่เท่าผัวจุ่มรวมใจ

.....

.....

มาอ้อหึ่งซักจะตึงหน้า
แม้จะต้องเอาน้ำเย็นเข้าไปก่อน

ไม่เกรงว่าผิวจะร้องคำออกไป
แล้วค่อยเอาน้ำร้อนเข้าไป

(คล้าย แสงสี, เพลงอีแซว)

อย่างไรก็ตามสามีภรรยาเหมือนลื่นกับพื้น ย่อมมีเรื่องกระทบกระทั่งกันบ้าง เมื่อมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ควรตั้งสติใคร่ครวญ ไม่ควรใช้ความรุนแรง ควรหลีกเลี่ยง สามีควรจะเป็นฝ่ายง้อก่อน ดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้กล่าวถึงปัญหาการทะเลาะวิวาท การง้อขอโทษและในที่สุดก็ให้อภัยกันและรักกันต่อไป เช่น

...ธรรมดาผิวเมียโบราณมีกล่าวมา
บางที่เมียคิดชั่วบางที่ผัวคิดดี
พอเมียดำไปผัวคว่ำไม่ตีมา
พอเมียเจ็บผัวจรรยาไปนอนบ้านอื่น
ทิ้งไปหลายวันทางบ้านก็ไม่มา
ทางเมียอยู่บ้านก็ไซขานบอกเขา
พอเลิกดำใจดีเห็นสามีไม่มา
ผัวหายไม่โหกระ-อโคกดับมาหา
นางเมียดีใจว่าไม่เป็นไรพอไฉน
แต่พอมิดเข้ามุ้งไม่มียุ่งสักอย่าง
ผัวแก้ผ้าผูลงเสียงผ้ารุ่งดังผลิบ

มันเป็นของธรรมดาอดทะเลาะกันไม่ได้
พูดจาจู้จี้จุกจิกกวนใจ...
ผัวตีเมียดำทะเลาะกันอยู่ได้
ไปนอนคิดอยู่หลายคืนไม่อยากเจอกับใคร
โกรธเมียว่ามันดำจะทิ้งกันให้ได้
พูดเอ็ดว่าไม่เอาพูดออกว่าไม่อาย
พอเลิกพูดหยุดดำเรากิ่งกันไม่ได้
สะกิดเมียว่าพี่มาโกรธผัวหรือไม่
บ้านช่องไม่อยู่ที่ละทิ้งเสียใหญ่
คราวหน้าจะดำกันให้ดังเราเล็กกันไม่ได้
แทงกันไปตั้งคืบไม่มีใครทิ้งใคร
(สมบุญ สุปรรณยศ, เพลงเกี้ยวตับแม่หม้าย)

หากมีปัญหาคารนอกใจหรือประพฤติผิดแล้วควรยอมรับผิดและขอโทษ เพราะมนุษย์เป็นปุถุชน ย่อมมีกิเลสและทำผิดพลาดได้ สามีภรรยาจึงควรให้อภัยกัน เช่น เพลงช้อยดัดตีหมากผัว ภรรยาขอให้สามียอมรับผิด ดังตัวอย่าง

ความจริงจะเล่าข้อเปล่าจะรับ
อย่ามาพูดจามดเท็จ
ผิดรับผิดเกิดพ้อทิดจ่า

มันไม่พ้อถึงอับถึงอาย
ตัวจะเป็นเปิดหัวเป็นไก่อ
แกจะชินไปว่าเขาไม่ได้

(บัวผัน จันทร์ศรี, เพลงช้อย)

เพลงเรือดับขิงขู๋ สามียอมให้อภัยภรรยา ดังตัวอย่าง

ให้แม่กลับเคหังไปเสียยังเคหา	ผัวไม่บ่นไม่ว่าอย่างไร
ที่จะใส่ตะกร้าไ้อ้ที่ตาห่างห่าง	ที่จะเอาไปล้างเสียไ้อ้ที่น้ำใส

(บัวผัน จันทรศรี, เพลงเรือ)

เมื่อมีปัญหาในครอบครัว บางครั้งอารมณ์ขันช่วยแก้ปัญหาหรือลดความรุนแรงเคร่งเครียดได้ เช่น

เมียน้อยอย่าหวงเมียหลวงอย่าหึง	อย่าเอ็ดอ้ออิงจะอับอาย
ที่จะแบ่งเวลาให้คนละสามวัน	อีกวันหนึ่งนั้นให้เมียาย
พื่อยากปรนนิบัติไม่ให้ขาดเลยเชียว	แต่ของพื่ออันเดียวกันจนใจฯ

(สมบุรณ์ สุพรรณยศ, เพลงฉ่อย)

อย่างไรก็ตาม ในตอนท้ายของเพลงทั้งสองเรื่องมักสรุปด้วยการสอนใจว่าการประพฤตินอกใจนั้น ชาวพุทธเชื่อว่าบาป เมื่อตายไปจะต้องตกนรก เช่น

ไ้อ้ตันจิวมีจริงมันมีกึ่งมีก้าน	ชูโบแตกบานแตกโบ
เล่นเมียเขาเอาเมียท่าน	เอ็งจะตกโลกกันตรู๋ใหม่
หญิงชายผู้ใดใจมักมาก	ถ้ามันได้ร่วมความรักกะหญิงร้าย
เขาว่าผิดเมียมาตันทา	เมื่อยามสิ้นสังขารฟังไซ
หนามจิวเมืองนรกยาวสิบหกของคุลี	ทิมไม่ว่าที่ตรงไหน
มีหมาจิกแข้งอ้อแรงจิกไ้อ้นี้	อีกาบินรีเข้าไปจิกเม็ดใน

(สมบุรณ์ สุพรรณยศ, เพลงฉ่อย)

เนื้อหาของเพลงที่กล่าวถึงปัญหาการนอกใจของสามีหรือภรรยา ตลอดจนแง่คิดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยมีการสอนทางอ้อมให้รู้จักควบคุมความประพฤติทางเพศโดยใช้คติความเชื่อทางศาสนาและจารีตประเพณี คนไทยจึงนิยมแก้ปัญหาโดยสันติวิธีด้วยความอดทนอดกลั้น ความ

ประนีประนอม และพยายามปลุกฝังให้สามภรรยาใช้สติและปัญญาในการแก้ไข ปัญหาเพื่อความสุขของครอบครัวเป็นหลัก

นอกจากนี้คนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ซึ่งมีคติความเชื่อที่มีอิทธิพล ต่ออุดมคติและการปฏิบัติของคนในสังคมว่า เรื่องเพศเป็นกิเลสที่ก่อให้เกิดทุกข์ ดังนั้นจารีตประเพณีต่างๆ ของไทยจึงค่อนข้างเข้มงวดกับการแสดงออกทางเพศ การเอ่ยถึงเรื่องเพศในที่สาธารณะเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวัง แต่คนไทยฉลาดที่จะหา ทางออกอย่างแนบเนียน จึงใช้กิจกรรมการเล่นเพลงพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการ ระบายความกดดันทางเพศและขณะเดียวกันก็ให้การศึกษาทางอ้อมเกี่ยวกับเรื่องเพศ แก่ผู้ฟังด้วย

ความรักที่ปรากฏอยู่ในเพลงพื้นบ้านดังกล่าวมานี้ แม้จะเป็นความรักที่เป็นกา รละเล่นหรือการแสดง แต่ก็แฝงไปด้วยสาระและแง่คิดซึ่งติดอยู่ในใจ ให้เราได้ใคร่ครวญ และค้นคว้า ยึดไว้เป็นภูมิปัญญา เพื่อมอบให้ลูกหลานศึกษาและสืบทอดต่อไป

บรรณานุกรม

- กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์. (๒๕๓๑). เพลงพื้นบ้าน. *เอกสารการสอนวิชาคติชนวิทยา*. นครปฐม: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กิ่งแก้ว อัดดากร. (๒๕๑๙). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (๙-๑๔ พุดจิกายน ๒๕๕๔). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจหญิง-ชายภายใต้ “ประเวณี”. *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*, ๔๙, ๒๔, ๙๖-๙๗.
- นงลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์, และคณะ. (๒๕๔๐). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพศศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๕๕). *ว่าด้วย ‘เพศ’ ความคิด ตัวตน และอคติทางเพศ ผู้หญิง เกย์ เพศศึกษา และกามารมณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ: มติชน.
- บัวผัน สุพรรณยศ. (๒๕๓๕). *วิเคราะห์เพลงอินทอของจังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.
- ปราณี วงษ์เทศ. (๒๕๔๔). *เพศและวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: บริษัท ศิลปวัฒนธรรม จำกัด.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. *มงคลชีวิตฉบับ “ทางก้าวหน้า”*. กรุงเทพฯ: ชมรมพุทธศาสตร์สากลใน อุบัติภัสสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระบอบ ชูติญาณโณ). (๒๕๓๗). *นิเทศธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๒๗). *เพศสัมพันธ์ในวรรณคดีไทย*. *ภาษาและวัฒนธรรม*, ๔, ๒.
- ภาวดี บุญเพิ่ม. (๒๕๔๔). *การสอนเพศศึกษาของครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะพยาบาลศาสตร์, สาขาพยาบาลครอบครัว.
- มยุรี ภูงามทอง. (๒๕๓๗). *เพศศึกษาและสุขภาพในครอบครัว*. กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. (๒๕๒๕). *เพศศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุกัญญา สุขฉายา. (๒๕๒๓). *เพลงปฎิพากย์: การศึกษาเชิงวรรณคดีวิเคราะห์*. วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (๒๕๓๙). *จริยธรรมทางเพศในสังคมพุทธ*. กรุงเทพฯ: บริษัทส่องสยาม จำกัด.

เอนก นาวิกมูล. (๒๕๒๗). *เพลงนอกคตวรรษ*. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

เอนก อาวีพรรค และสุวิธนา อาวีพรรค. (๒๕๒๕). *เรียนรู้เรื่องเพศ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม, และสุวรรณ วรวรรณ. ม.ร.ว. (๒๕๓๐). *คู่มือการสอนเรื่องครอบครัวศึกษา*. กรุงเทพฯ: สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย.

การสัมภาษณ์

คล้าย แสงสี. สัมภาษณ์. ๔-๕ มีนาคม ๒๕๓๕.

บัวผัน จันทร์ศรี. สัมภาษณ์. ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗.

เมื่อน สุพรรณยศ. สัมภาษณ์. ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๗.

สมบูรณ์ สุพรรณยศ. สัมภาษณ์. ๒ มกราคม ๒๕๔๖.

การแสดง

ขวัญจิต ศรีประจันต์ บัวผัน สุพรรณยศ และคณะ. การแสดง. ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๒.

ขวัญใจ ศรีประจันต์ และคณะ. การแสดง. ๒๕ มกราคม ๒๕๕๑.

ประยูร ยมเยี่ยม ชินกร ไกรลาศ และบัวผัน สุพรรณยศ. การแสดง. ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๓.